वैद्यकोक्ते, "भ्रमरैः फलपुष्पेभ्यो यथा सम्भ्रियते मधु। तद्वदोजः शरीरेभ्यो धातुभिर्भ्रियते नृणाम्" इति १२लक्षणे धातुरसपोषके वस्तुभेदे च। अच्। ओजशब्दोऽप्यत्र। ओजःस्वरूपं मिता० स्मृत्यन्तरे दर्शितं यथा। "हृदि तिष्ठति यत् शुद्धमीषदुष्णं सपीतकम्। ओजः शरीरे संख्यातं तन्नाशान्नाशमृच्छति"। "पुनर्द्धात्रीं पुनर्गर्भमोजस्तस्य प्रधावति। अष्टमे मास्यतोगर्भोजातः प्राणैर्वियुज्यते" या० स्मृतिः सुश्रुते तु बलपर्य्यायत्वमस्योक्त्वा तत्फलान्युक्तानि यथा "बललक्षणं बलक्षयलक्षणमत ऊर्द्ध्वं वक्ष्यामः। तत्र रसादीनां शुक्रान्तानां धातूनां यत्परं तेजस्तत्खल्वोजस्तदेव बलमित्युच्यते स्वशास्त्रसिद्धान्तात्। तत्र बलेन स्थितोपचितमांसता सर्व्वचेष्टास्वप्रतिघातः स्वरवर्णप्रसादो बाह्यानामाभ्यन्तराणाञ्च करणानामात्मकार्य्यप्रतिपत्तिर्भवति। भवन्ति चात्र। "ओजः सोमात्मकं स्निग्धं शुक्लं शीतं स्थिरं सरम्। विविक्तं मृदु मृत्स्नञ्च प्राणायतनमुत्तमम्। देहस्यावयवस्तेन व्याप्तो भवति देहिनाम्। तदभावाच्च शीर्य्यन्ते शरीराणि शरीरिणाम्। अभिघातात्क्षयात्कोपाच्छोकाद्ध्यानात् श्रमात् क्षुधः। ओजः सङ्क्षीयते ह्येभ्यो धातुग्रहणनिःसृतम्। तेजः समीरितं तस्माद्विस्रंसयति देहिनः। तस्य विस्रंसो व्यापत् क्षय इति लिङ्गानि व्यापन्नस्य भवन्ति। सन्धिविश्लेषो गात्राणां सदनं दोषच्यवनं क्रियासन्निरोधश्च विस्रंसे। स्तब्धगुरुगात्रता वातशोथोवर्णभेदो ग्लानिस्तन्द्रा निद्रा च व्यापन्ने। मूर्च्छा मांसक्षयो मोहः प्रलापो मरणमिति क्षये। भवन्ति चात्र। "एते दोषा बलस्योक्ता व्यापद्विस्रंसनक्षयाः। विश्लेषसादौ गात्राणां दोषविस्रंसनक्षयाः। अप्राचुर्य्यं क्रियाणाञ्च बलविस्रंसलक्षणम्। गुरुत्वं स्तब्धताङ्गेषु ग्लानिर्व्वर्णस्य भेदनम्। तन्द्रा निद्रा वातशोथौ बलव्यापदि लक्षणम्। मूर्च्छा मांसक्षयो मोहः प्रलापोऽज्ञानमेव च। पूर्व्वोक्तानि च लिङ्गानि मरणञ्च बलक्षये। तत्र विस्रंसे व्यापन्ने च क्रियाविशेषैरविरुद्धैर्बलमास्थापयेत्। नष्टसंज्ञमितरञ्च वर्जयेत्"।

"ओजः समाभूयस्त्वं मांसलं पदडम्बर"मित्युक्तलक्षणः काव्य गुणभेदः। सा०द०तु "रसस्याङ्गित्वमाप्तस्य धर्म्माः शौर्य्यादयो यथा। एवं माधुर्य्यमोजोऽथ प्रसाद इति ते" त्रिधा इति गुणान् विभज्य तत्तल्लक्षणमुक्तम् "ओजश्चित्तस्य विस्ताररूपं दीप्तत्वमुच्यते। वीरबीभत्स रौद्रेषु क्रमेणाधिक्यमस्य तु" इति। तद्व्यञ्जकवर्णादयश्च तत्रोक्ताः। "वर्गस्याद्यतृतीयाभ्यां युक्तौ वर्णौ तदन्तिमौ। उपर्य्यधोद्वयोर्वा स्यात् रेफः टठडढैः सह शकारश्च षकारश्च तस्य व्यञ्जकताङ्गताः तथा समासबहुला घटनौद्धत्यशालिनी" "रुद्रौजसा तु प्रहृतं त्वयाऽस्याम्" रघुः। "महाभूतादिवृत्तौजाः प्रादुरासीत्तमोनुद" "पुरुषाणां महौजसाम्" "महात्मानो महौजसः" इति मनुः। अतस्तृतीयायाः कृतादौ अलुक्। ओजसाकृतम् तस्यापत्यम् इञ्। औजसाकृतिः तदपत्ये। ५तद्विशिष्टे त्रि० ततः भृशा० अभूततद्भावे क्यङ् सलोपश्च। "ओजायते औजायमाना तस्यार्घ्यं प्रणीय जनकात्मजा" भट्टिः। "ओजायमानस्तन्वस्य शुम्भते" ऋ० १,१४०,६।

ओजसीन न० "ओजसोऽहनि यत्खौ" पा० ओजोऽस्त्यत्राहनि इत्यर्थे ख। ओजोयुक्तेऽहनि। "शुचिः शुक्रे अहन्योजसीना" तैत्ति० "पक्षे यत् ओजस्यमहः" सि०कौ० "मत्वर्थे मासतन्वो" पा० मत्वर्थे यत्। ओजस्या तनुः।

ओजस्वत् त्रि० अजोऽस्त्यस्य मतुप् मस्य वः। बलवति तेजस्विनि "मरुत्वन्तमृजीषिणमोजस्वन्तम्" ऋ०८,७६,५ विनि। तत्रार्थे त्रि० "रूपं तदोजस्वि तदेव वीर्य्यम्" रघुः। "ओजस्विवर्णोज्ज्वलवृत्तशालिनम्" माघः। "शतक्रतुरिवौजस्वी धर्म्मात्मा संशितव्रतः" भा० आश्व ५अ०। स्त्रियामुभयतो ङीप्। "ओजस्वतीस्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त" यजु०१०,२३। ताभ्याम् अतिशायने तरप् तमप् वा। ओजस्वितर ओजस्वितम अत्यन्तौजोयुक्ते। तत्रार्थे ईष्ठन् ईयसुन् वा। मतोर्लुक्। ओजिष्ठ ओजीयस् तदर्थे त्रि० ईयसुन्नन्तात् स्त्रियां ङीप् इति भेदः अजीयसी।

ओज्मन् त्रि० आ+वज–ङ्मनिप् वा० सम्प्र०। १प्रेरके २वेगे पु० "अपामोज्मानं परि गोभिः" ऋ०६,४७,२७। "ओज्मानं प्रेरकं वेगं वा" भा०।

ओडव पु० सङ्गीतदामोदरोक्तेषु पञ्चस्वरयुक्तरागभेदेषु तत्र पञ्चस्वराश्च ऋषभपञ्चमवर्ज्जिताः निषादगान्धारषड्जमध्यमधैवतात्मकाः।

ओडिका स्त्री उ–ड तस्य नेत्त्वम् गौरा० ङीष् स्वार्थे क ह्रस्वः। (उडिधान) नीवारे स च "नीवारः शीतलो ग्राही पित्तघ्नः कफवातकृत्" भावप्र० उक्तगुणकः।

ओडी स्त्री उ-ड तस्य नेत्त्वम् गौरा० ङीष्। (उडिधान) नीवारे

ओड्र न० आ+ईषत् उनत्ति उन्द रक् नि० दस्य डः। १जवापुष्पे २उत्कलदेशे पु० (उडिया) तद्देशस्य राजा तत्रभवो वा